

**NICHITA SMOCHINĂ:
O VIAȚĂ DE APĂRĂTOR AL ROMÂNILOR
TRANSNISTRENI**

E I K O N

București, 2017

CUPRINS

CUVÂNT ÎNAINTE.....	11
----------------------------	-----------

PRIMA PARTE

BIOGRAFIE

În Transnistria natală.....	17
Anii de studenție la Iași.....	22
La doctorat în Franța.....	29
Perioada interbelică, după doctorat.....	35
Perioada comunistă.....	51
Finalul.....	71

PARTEA A DOUA

NICHITA SMOCHINĂ, FAMILIA MEA

Actele familiei.....	78
Tatăl meu.....	79
Frații tatei.....	83
Mama mea.....	86
Frații mamei.....	88
Căsătoria mamei cu tata.....	94

Frații mei.....	96
-----------------	----

PARTEA A TREIA

DECORAȚII

Decorații din partea Rusiei Imperiale.....	104
Decorații din partea Vaticanului.....	107
Decorații din partea României.....	107
Decorații din partea Republicii Moldova.....	109

PARTEA A PATRA

ACTIVITATE ȘTIINȚIFICĂ ȘI PUBLICISTICĂ

LUCRĂRI PUBLICATE ÎN PERIOADA INTERBELICĂ

Lucrări publicate în limba franceză.....	112
Lucrări publicate în limba germană.....	113
Lucrări publicate în limba italiană.....	114
Lucrări publicate în limba română.....	114
Articole publicate în cotidianul Transnistria.....	127

LUCRĂRI PUBLICATE DUPĂ 1944

Lucrări publicate în limba franceză.....	129
Lucrări publicate în limba rusă.....	129
Lucrări publicate în limba română.....	129
Lucrări publicate postmortem.....	130

ACTIVITATE EDITORIALĂ.....	134
----------------------------	-----

Conferințe în străinătate.....	135
Conferințe în țară.....	137
Conferințe la Universitatea din Iași.....	138
Conferințe la Universitatea Populară „Nicolae Iorga”, Vălenii de Munte.....	138

PSEUDONIME.....	140
-----------------	-----

PARTEA A CINCEA

NICHITA SMOCHINĂ ÎN MEMORIA COLECTIVĂ

Cărți despre Nichita Smochină.....	142
Articole despre Nichita Smochină.....	144
Emisiuni despre Nichita Smochină.....	153
Lansare de carte.....	154
Nichita Smochină, persoană publică.....	156

PARTEA A ȘASEA

ÎNSEMNĂRI DESPRE NICHITA SMOCHINĂ

Academicianul Nichita Smochină personalitate culturii și științei românești și militant pentru drepturile românilor de dincolo de Nistrului”	158
Nichita Smochină, <i>Memorii</i> , Cuvânt înainte.....	164
<i>Pagini din însemnările unui rebel</i> , Cuvânt înainte....	166
Nichita Smochină-consilierul transnistrean al mareșalului Ion Antonescu și mâna lungă a	

Kremlinul”.....	169
Cine se teme de Nichita Smochină.....	202

Respect pentru oameni și cărți

PARTEA A ȘAPTEA

PLEDORIE PENTRU ROMÂNII DIN U.R.S.S.

Discurs în Rada Ucrainei.....	208
Congresul popoarelor caucasiene.....	210
Întâlnirea cu Lenin.....	214
Les massacres de moldaves dans la Russie Soviétique.....	218
Memorandum, susținut în Comisia a VI-a a minorităților.....	221
<i>La République Sovietique Moldave</i> , recenzie.....	225
Le Comité des Réfugiés Moldovan de L'U.R.S.S. Devant l'Office International Nausen pour les Réfugiés sous l'Autorité de la Société des Nations.....	227
Românii din URSS, Memoriu depus la Consiliul de Stat.....	230
Scurtă privire istorică asupra românilor dintre Nistru și Bug.....	236

PARTEA A OPTA

CORESPONDENȚĂ

Familia Smochină, corespondență.....	250
Nichita Smochină, corespondență în România.....	269
Nichita Smochină, corespondență externă.....	295

PANEGIRICE

Octavian O. Ghibu, „Cuvînt la înmormîntarea lui Nichita Smochină”.....	322
Ion Cociu, „Cuget și inimă de român, Nichita Smochină”.....	323
Nicolae Nitreanu, „Evocarea personalității lui Nichita P. Smochină”.....	330
Filip Lupu, „La înmormîntarea lui Nichita Smochină”.....	340
Vasile Țepordei, „La înmormîntarea lui Nichita Smochină”.....	344
Ștefan Godorogea, „In memoriam Nichita Smochină”.....	346

SCRISORI DE CONDOLEANȚE

Adian Brudaru, telegramă de condoleanțe.....	362
Familia Dimache, telegramă de condoleanțe.....	363
Alexandru Boldur, scrisoare de condoleanțe.....	363
Dvoicenko de Markov, scrisoare de condoleanțe..	354
Institute for Balkan Studies, scrisoare condoleanțe.....	364

ANUNȚUL ÎN ZIARUL *ROMÂNIA LIBERĂ*.....365

FOTOGRAFIILE.....365

Foto-documente din Rusia Imperială.....	370
Foto-documente din perioada doctoratului din Franța.....	382
Foto-documente din perioada interbelică din România.....	391
Foto-documente după august 1944.....	398
Fotografii cu familia.....	409
Fotografii diverse.....	426

Respect pentru oameni și cărți

Nichita Smochină, jurist, filozof al dreptului, publicist, istoric, etnograf, folclorist, antropolog, sociolog, slavist, profesor, membru de onoare al Academiei Române, personalitate de excepție a poporului român, a cărui biografie s-a împletit cu istoria zbuciumată a secolului al XX-lea a fost apărător al drepturilor românilor transnistreni. A ajuns până la Liga Națiunilor să lupte pentru drepturile acestora condamnând abuzurile, deznaționalizarea, teroarea suferită și cerând respectarea drepturilor lor.

Prin munca sa științifică a fost în continuă căutare de noi documente și surse pentru a putea dovedi originile românilor rămași în afara țării. Numeroasele articolele și lucrări științifice scrise în limbile română, franceză, italiană, germană și rusă au confirmat prin documente vechi, săpături arheologice, denumiri de localități și de nume proprii, prin prezența obiceiurilor și a tradițiilor existența românilor de la Nistru până la Bug care, veacuri de-a rândul au locuit pe aceste pământuri. Totodată au subliniat rolul important al românilor în cultura rusă, precum și influența avută de personalitățile românești care au ajuns în posturi cheie în Rusia țaristă, Ucraina și U.R.S.S..

„Sunt născut în comuna românească Mahală, jud. Tiraspol, Rusia, azi raionul Dubăsari, Republica Socialistă Sovietică Moldovenească la 14 martie 1894, stil vechi.

Părinții mei sunt români, după mamă cu numele de Mircea, iar după tată Vlaicu.

Nici tatăl meu și nici mama mea n-au știut rusește, deoarece între Nistru și Bug avem o a doua Basarabie, locuită

de români¹”.

Părinții lui Nichita Smochină erau țărani români înstăriți, descendenți ai maramureșenilor.

Dorul de meleagurile natale atât de îndrăgite, dar părăsite forțat, le-a descris cu nostalgie în amintirile sale: „Am colindat multe țări. Am cunoscut multe popoare, dar o regiune și un ținut mai bogat și mai frumos ca al meu n-am întâlnit. Bogată și frumoasă este valea Nistrului. Numai unul care a trăit și a crescut pe aceste meleaguri ale Californiei noastre românești o poate aprecia așa cum se cuvine²”.

Tatăl său, Parfenie Smochină, neștiutor de carte, a fost primar timp de 20 de ani.

Mama, Anghelina a fost o femeie credincioasă și nutrea un mare respect pentru tradițiile străbune. Pentru ea, ca și pentru majoritatea femeilor transnistrene termenul de român avea semnificația „bărbat”, când era întrebată unde este soțul, răspundea: „românul meu este...”.

Familia a avut 5 băieți, Ariton, Tănase, Nitrofan (decedat la 17 februarie 1937), Gore, Nichita, mezinul familiei și 2 fete. Fetele însă au murit înainte de nașterea lui Nichita.

Nichita a învățat mai întâi la școala din sat, cu dascălul Bărcaru să memoreze rugăciuni și să citească rusește din ceasloave.

A terminat apoi cu „Foaie cu laudă” clasa a I-a (похвальный лист) și premiu (награда) „Școala Orășănească” din Dubăsari, la 15 iunie 1910, certificatul nr. 354. A susținut examenul pentru cursul complet de liceu la Liceul Teologic de

1 Nichita Smochină, *Caiete memorii*.

2 Nichita Smochină, *Memorii*, ediție îngrijită de Galin Corini Vlad, București, Editura Academiei, 2009, p.11.

Libris
băieți din Erevan, obținând atestatul nr. 332.

Respectiv, Studiile primare le-am făcut în comuna mea natală, iar studiile secundare le-am făcut în orașul românesc Dubăsari, pe care l-am absolvit în anul 1910. Încă din cursul secundar am organizat în plasa mea românească Lunca (10 comune) cursuri serale, șezători în limba română pentru informarea moldovenilor despre mersul războiului. Tineretul românesc cânta cântece naționale pe limba noastră. La aceste serate luau parte învățătorii din cele 10 comune românești. Eu cetam *cronica internațională*³”.

În ianuarie 1912 s-a însurat cu Agaphia Ciobanu, consăteancă, născută pe 16 martie 1894.

În Transnistria s-au născut primii doi copii, Claudia în anul 1912 și Alexandru în anul 1914.

Odată cu începerea Primul Război Mondial, Nichita a fost mobilizat, în decembrie 1914, ca telegrafist și trimis pe frontul de est, împotriva germanilor. S-a remarcat în lupte și a fost propus pentru decorare.

Datorită studiilor pe care le avea a fost trimis la Școala de Ofițeri „Marele Duce Mihail Nicolaevici” din Tiflis. După absolvirea școlii de ofițeri, a fost căpitan în Regimentul 3 de Grăniceri din Tiflis, între 15 ianuarie 1915 și 29 ianuarie 1918. A luptat pe frontul din Persia și Turcia. Aici, într-o bătălie, din cei 4000 de soldați ai armatei ruse au rămas în viață doar 80.

A ajuns comandant de batalion.

Pentru faptele de eroism a fost decorat cu mai multe ordine și medalii, inclusiv cu *Crucea-Ordin Sfântul Gheorghe* (*Георгиевский крест*), fiind ridicat la rang de nobil (*дворянин*) de către țarul Nicolae al II-lea.

³ Nichita Smochină, *Caiete memorii*.

În Sala „Sfântul Gheorghe” din Kremlin la poziția 92 este trecut „Smochină Nichita Parfenievici, Cavaler al Sfântului Gheorghe”.

În memoriile sale menționează că „Despre acestea vorbește într-o broșură profesorul Ion Simionescu, președintele Academiei Române, în publicația Cărții Românești „Cunoștințe folositoare” unde îmi face o scurtă biografie. Broșura este depusă la Arhivele Statului”.

A înțeles însă că lupta moldovenilor pentru țar și Rusia nu are nici un rost.

Decorațiile primite pentru eroism, Crucea „Sfântul Gheorghe” cu spadă și ridicarea la rangul de nobil nu mai au nici o valoare pentru el.

Când s-a declanșat Revoluția în Rusia Nichita Smochină se afla pe frontul din Caucazia. A luat parte ca delegat român la „Congresul popoarelor caucaziene” din mai 1917, unde a cerut și a obținut mai multe drepturi naționale pentru românii din Caucaz.

După închiderea Congresului, a plecat la Petrograd, pentru publicarea înaintărilor ofițerilor în Monitorul Oficial.

În drum s-a oprit acasă. La Dubăsari și comunele vecine române s-au adoptat rezoluții de aderare a moldovenilor la Revoluție cerând drepturi naționale pentru toți moldovenii din Rusia. Telegramele, semnate de el ca președinte au fost trimise Sovietului Muncitorilor și Soldaților din Petrograd.

Ajuns la Petrograd, cu ajutorul unui consătean soldat, membru în Sfatul Muncitorilor și Soldaților s-a întâlnit cu Lenin, iar întrevederea cu acesta a apărut ulterior, în revista *Prométhé* la Paris.

La întrebarea lui Smochină, ce se va întâmpla cu

moldovenii în viitoarea configurație socială, Lenin a răspuns: „Dumneavoastră moldovenii nu aveți nici un interes să luptați de partea Rusiei care de veacuri a înrobit poporul vostru. (...)”

Constituiți-vă în regimente naționale moldovenești și, cu baioneta în mână, cuceriiți și consimțiți libertatea pe care nimeni nu o va face cadou poporului.⁴⁷”

„În 1918 românii dintre Nistru și Bug organizați în Congres la Tiraspol au cerut Unirea la România împreună cu Basarabia.

Eu am fost ales de românii din județul meu președinte al Zemstvei (prefect) și totodată deputat în Parlamentul Ucrainei (Rada), prezidat de învățătorul Simeon Petliura.

Președinția Parlamentului o avea istoricul separatist Mihailo Grușevschi, care pe timpul țarismului avea catedra la Universitatea din Lvov și conducea mișcarea ucrainenilor separatiști.

Ca deputat m-am opus cu tărie ministrului Vinicenco, care pregătea invadarea armată a Basarabiei și anexarea ei la Ucraina. Din această cauză eu n-am luat parte la ședințele Sfatului Țării care a votat Unirea, deși noi am avut zece mandate. Mă războiam la Kiev cu alde Vinicenco și alții, care au pornit o răscoală în județul Hotin.

Ca președinte al zemstvei județene am subvenționat pe învățătorii transnistrieni care au urmat, la Chișinău, cursurile de limba română, apoi au predat în școlile de la noi până când au fost arestați sub acuzarea de spioni români și deportați în Siberia, unde s-au prăpădit.

La Dubăsari am scos ziarul românesc *Moldovanul* în

4 Nichita Smochină, *op. cit.*, pp. 155-156.

tipografia lui Groisman. Au apărut [șapte] numere în care s-au publicat între altele: „Ce te legeni codrule”, „De la Nistru până la Tisa”, „Deșteaptă-te Române”, „Hora Unirii”, care este cântecul nostru național transnistrian, nu numai românesc din țară⁵”.

După ocuparea Ucrainei și a Transnistriei de Armata Roșie Nichita Smochină a fost declarat „persona nongrata” și condamnat la moarte de comuniști, fiind considerat „om al românilor”.

Deoarece bolșevicii îl considerau un dușman al lor, și putea fi omorât în orice moment Smochină s-a decis să se refugieze în România, dar prima încercare eșuează. Apoi, cu ajutorul rudelor și al prietenilor, la 25 decembrie 1919, a reușit să treacă Nistrul înghețat în Basarabia, cu soția Agaphia.

Cei doi copii, care au rămas în grija bunicii Anghelina, din partea tatălui.

II. ANII DE STUDENȚIE, LA IAȘI

După trecerea Nistrului s-a stabilit la Iași.

În august 1920 s-a angajat funcționar la Direcția Căilor Ferate.

În ianuarie 1922 a susținut, la Universitatea din Iași, examenul de echivalare și a obținut diploma de absolvire a cursurilor liceale, secția modernă.

S-a înscris la Facultatea de Litere și Filosofie și la Facultatea de Drept.

În memoriile sale notează:

⁵ Nichita Smochină, *Caiete memorii*.